

Újév-köszöntő füstfaragók*

A viccesen füstfaragóknak is nevezett kéményseprők személyéhez a múltban és részben ma is, különféle hiedelmek tartoztak. Általánosan hitték az emberek, hogy a kéményseprő, ha csak megpillantják, szerencsét hoz számukra. A „Kéményseprőt látok, szerencsét találok!” mondást néha ma is hallja az ember. A szerencse-hiedelem rákerült a falusi házak falvédőire is: „Kéményseprő, oh, te piszkos, ha veled találkozom a szerencsém biztos!” A városi polgárság is hitt a kéményseprő és a szerencse kapcsolódásában. Szilveszter éjjelén pontban éjfélkor a vendéglők és kávéházak vidám közönsége meghúzkodhatta a kéményseprő által körbehordozott malac farkát. A sivító megkínzott állatot azután kisorsolták. A kémények tisztításához használt nyírfa seprőből darabkákat tördeltek le a kevésbé előkelő szórakozóhelyeken. A naptározás jó bevételi forrást jelentett. A kéményseprőlegények, általában karácsony és újév között, nyomdai úton előállított falinaptárt vittek a házakhoz, ilyenkor a háziasszonyok illően meg szokták jutalmazni őket.

A kéményseprőkkel kapcsolatos szerencse-hiedelem és különféle szokások, Ausztrián keresztül jutottak el hozzánk. A Mária Teréziától Magyarországon „reáljogot” nyert első kéményseprő mesterek, olaszok és osztrákok voltak. Vas megyében az első mesterjogot, Lorenzetti Domokos kőszegi kéményseprő kapta 1748-ban. A reáljog, vétel vagy öröklés útján juthatott újabb tulajdonoshoz. Amikor a megye Szombathely székhellyel újabb kéményseprő kerületet alkotott, Lorenzetti az egész megyére kiterjedő jog egy részét, fiára ruházta. Tőle a szombathelyi Albertini Mátyás vette meg, aki 1821-ben adta el segédjének, Skényi Jánosnak.

Az egyik első, Bertalanffy nyomdában készült újévi kéményseprő üdvözet, a Bezerédj-család kámi ágának levéltárában maradt fenn. A létrás kéményseprőt ábrázoló kép alatt, balról magyarul az üdvözet, jobbról németül a „Glückwunsch” olvasható. Skényi János legényei által terjesztett rímes jókívánságoknak nem irodalmi, hanem inkább ipartörténeti szempontból van értéke.

* Ezt a kis írást a Vas Megyei Levéltárban őrzött Kuntár Lajos irathagyatékban találtuk. Az illusztris szerző művelődéstörténeti érdeklődése gyakran fordult a kéményseprő ipar múltja felé. Nem véletlenül, hiszen a „Véres Don” című, haditudósítóként írt, második világháborús kötet miatt, az ötvenes években igaztalan mellőzés érte. A publikálástól eltöltve, a Vas Megyei Kéményseprő Vállalatnál csak mint gépiró, statisztikus dolgozhatott. A kultúra iránt nyitott emberként azonban, megírta a kéményseprők történetét és életének későbbi szakaszában is gyűjtötte ennek az érdekes, kicsit titokzatos szakmának az emlékeit. Sajnos az írásban hivatkozott, újév-köszöntőt hiába kerestük, a Vas Megyei Levéltár Bezerédj iratai között nem sikerült meglelnünk. (Feiszt György)

ÚJÉVI ÜDVÖZLET

Komolyabb időpont, nincsen ami földi
Életünkben, mint e kívánatra hajtó
Mely, mint mi kívánjuk, mindennel eltölti
Édesen a szívet mi csak óhajtható,
Nyervén az épséget, sok jót, boldogságot
S a sors hatalmából kedves vidámságot.
Ezen kívánságunk oltson vizzályt, s panaszt,
Pároljon a szívben minden áldás hiányt,
Rózsaszínű nappá derítse a malaszt
Őrsége a borult gond napját, a silányt,
Legyen a szegények szüksége enyhítője
Esdeklett reménye és feléltetője.
Gerjessen hát újév most is idvezlett
Érkeztében dicsó reményt jövődőre,
Nyerjen könnyebbülést, ha néha terhes lett,
Ebben a kebelben súlya szenvedőre,
Kívánságunk ez, most az új esztendőre.

Alázatos kéményseprő legények Skényi János úrnál.

Érdekesség, hogy a vers sorainak kezdő betűi, a KÉMÉNYSEPRŐLEGÉNYEK szót adják ki.

Az újévköszöntő nem ad meg évszámot. Talán azért hallgatták el a dátumot, hogy az üdvözet több éven át hordható legyen. A nyomdával feltüntetett Bertalanffy-ról tudjuk, hogy 1846-ban kezdte meg szombathelyi működését. A kétnyelvű üdvözzel a Bezerédj-ek a Bach-korszak egyik nyomdatermékét örökítették ránk. Előállításának éve mindenképpen az elnyomatás idejére esik, kora tehát mintegy másfél száz esztendő.